Յու. Սուվարյան, Վ. Միրզոյան

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

Յու. Սուվարյան, Վ. Միրզոյան

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՐԵՎԱՆ
ՀՀ ԳԱԱ «ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ
2013

ՀՏԴ 351/354(091)
ԳՄԴ 67.99(2)0
Ս 960

Հրատարակության է երաշխավորել ՀՀ ԳԱԱ
Մ. Քոթանյանի անվան տնտեսագիտության
ինստիտուտի գիտական խորհուրդը

Յու. Սուվարյան, **Վ. Միրզոյան**

Ս 960 Հանրային կառավարման տեսություն և պատմություն /
Յու. Սուվարյան, Վ.Միրզոյան.– Եր.: «Գիտություն», 2013. –
368 էջ:

Աշխատությունն առաջին ամբողջական փորձն է լուսաբանելու հանրային կառավարման էությունը և մեթոդաբանությունը, հակիրճ շարադրելու աշխարհում հանրային կառավարման տեսության զարգացման ընթացքը, դիտարկելու արևմտյան երկրներում դրա կայացման պատմությունը և գաղափարաբանական միտումները: Պարզաբանվում են հայ հանրային կառավարչական մտքի և պետական կառավարման կայացման առանձնահատկությունները՝ V դարից մինչև XX դարի վերջը: Արևմտյան պետությունների կառավարչական փորձի և տեսական մտքի էվոլյուցիայի հետ հայ հասարակական-քաղաքական և կառավարչական մտքի համադրական վերլուծությունը հնարավորություն է ընձեռում հարստացնելու ոչ միայն հայագիտության բնագավառը, այլև ընդլայնելու հանրային կառավարման ընդհանուր գիտությունը, պատշաճորեն ներկայացնելու հանրային կառավարման փորձի հայոց ազգամշակութային առանձնահատկություններն ու տեսական մտքի նվաճումները:

Նախատեսված է հանրային կառավարման տեսության և պատմության հիմնախնդիրներով հետաքրքրվողների համար:

ՀՏԴ 351/354(091)
ԳՄԴ 67.99(2)0

ISBN 978-5-8080-1035-2
© Սուվարյան Յու., 2013
© Միրզոյան Վ., 2013

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Առաջաբան 6

Գլուխ 1.

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԷՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ

1.1. Հանրային կառավարման էությունը և զարգացման փուլերը 12
1.1.1. Հանրային և պետական կառավարում 12
1.1.2. Հանրային կառավարման տեսության սկզբնավորումը 14
1.1.3. Հանրային կառավարման տեսության զարգացումը և համակարգի կայացումը 30
1.1.4. Նոր հանրային կառավարումը 48
1.2. Հանրային կառավարումը և քաղաքացիական հասարակությունը 54
1.2.1. Քաղաքացիական հասարակություն 54
1.2.2. Հանրային կառավարման համակարգը 56
1.2.3. Հանրային կառավարման գործառույթները և մեթոդները 59

Գլուխ 2.

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ՔՆՆԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆԸ V–XII ԴԱՐԵՐԻ ՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄՏՔԻ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ

2.1. Կառավարման տեսության հիմնախնդիրները հայ մտածողների աշխատություններում 65
2.1.1. Հայ կառավարչական մտքի սկզբնավորումը 65
2.1.2. Իշխանության հանրային գործադրման խնդիրները՝ ըստ Եզնիկ Կողբացու 94
2.1.3. Ղեկավար – ենթակա փոխհարաբերության կարգավորումը՝ ըստ Ղազար Փարպեցու 107

2.2. Կառավարման գործառույթների և լիազորությունների պատվիրակման հիմնախնդիրները............................118
2.2.1. Պետական կառավարումը Մեծ Հայքում 118
2.2.2. Պետական կառավարումը Կիլիկյան Հայաստանում.. 127
2.2.3. «Կանոնագիրք Հայոցը»՝ որպես հանրային կյանքի կառավարման իրավական հիմք............... 130
2.2.4. Հանրային կառավարման մեթոդաբանական հիմունքները՝ ըստ հայ մտածողների (Դավիթ Ալավկա որդի, Մխիթար Գոշ, Սմբատ Սպարապետ, Ներսես Շնորհալի............... 135

Գլուխ 3.

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ XIII–XVIII ԴԱՐԵՐՈՒՄ

3.1. Գրիգոր Տաթևացին հանրային կյանքի ներդաշնակ կառավարման մասին.............................. 141
3.2. Հանրային կառավարման համակարգը՝ ըստ Հակոբ և Շահամիր Շահամիրյանցների «Որոգայթ փառաց» աշխատության........................... 161

Գլուխ 4.

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՄԵԹՈԴԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՓՈՐՁԸ XIX–XX ԴԱՐԵՐՈՒՄ

4.1. «Հայոց ազգային սահմանադրությունը»՝ հանրային կառավարման տեսության դիրքերից 169
4.2. Միքայել Նալբանդյանը՝ հանրային կառավարման հիմնախնդիրների մասին 194
4.3. Իշխանության էությունը և խնդիրները՝ ըստ Խրիմյան Հայրիկի 208
4.4. Պետություն – հասարակություն փոխհարաբերության կարգավորումը՝ ըստ Գրիգոր Զոհրապի.................... 235

4.5. Մատթեոս Մամուրյանը՝ հանրային կյանքում օրինականության ապահովման խնդիրների մասին ... 247
4.6. «Համայնականության ոգին»՝ ըստ Ղազարոս Աղայանի ... 264
4.7. Ալեքսանդր Մյասնիկյանը և Սիմոն Զավարյանը՝ հանրային կառավարման մասին ... 283
4.8. Գարեգին Նժդեհը՝ պետական կառավարման համակարգի ճգնաժամի պատճառների մասին ... 286
4.9. Հանրային կառավարումը XX դարում ... 305
4.9.1. Առաջին հանրապետություն ... 305
4.9.2. Երկրորդ հանրապետություն ... 309
4.9.3. Երրորդ հանրապետություն ... 313

Գլուխ 5.

ԼԵԶՈՒՆ ԵՎ ԽՈՍՔԸ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ

5.1. Լեզուն՝ որպես հանրային իրողություն ... 327
5.2. Ճարտասանությունը՝ հանրային կառավարման գործիք ... 352